

Krönika

Jan Söderqvist förklarar varför han avstod från några dagar i kurran med de lokala råskinnen i Nairobi.

Muta och kör

Den som fördriver tiden i väntan på att få sitt pass granskat och stämplat av behörig kontrollant på flygplatsen i Nairobi har inte sällan rätt mycket av just tid att fördriva. Den behörige kontrollanten tar nämligen sin uppgift på allra största allvar och utför den med utstuderad grundlighet. Alltmedan kön växer.

Utstuderat grundliga kontrollanter brukar, på dessa breddgrader, vara ett problem man expedierar behändigt genom att överrätta en eller annan sedel. Man behöver inte ens vara särskilt diskret. Alla vet. Tullaren som insisterar på att detaljgranska varje strå i ens tandborste, tågkonduktören som hävdar att samtliga tomma platser i vagnen faktiskt är reserverade, soldaten som vägrar lyfta på vägbommen innan han först ätit och sovit lunch – alla är de ute efter en och samma sak: Den lilla mutan.

Systemet med mutor är helt enkelt att betrakta som en, relativt mild, form av beskattning. Omkostnader i rörelsen.

Så är dock inte fallet med den gode man som stämplar pass denna tidiga morgon i slutet av mars. Hans grundlighet förefaller genuin. Han är, åtminstone för stunden, tämligen omutbar. Ty han sitter och stämplar under ett stort anslag som förkunnar att varje resenär har rätt att förvänta sig prima service utan att behöva betala något extra till någon. Resenäerna uppmanas att prompt rapportera alla mutkolvar.

Det pågår, således, en lågintensiv men dock kampanj mot mutor i Kenya. Och visst: mutorna kan ses som ett omfattande problem. De urholkar allmänhetens eventuella förtroende för myndigheterna, och de undergräver integritet och moral inom apparaten. Möjlig kan man också, som Världsbanken brukar göra, hävda att de avskräcker potentiella investerare och därigenom hämmar tillväxten. Men samtidigt måste man se mutorna i deras sammanhang.

En patrullerande polisman i Kenya tjänar ungefär 500 svenska kronor i månaden. Vad det innebär kan var och en räkna ut. Varenda polisman i Kenya är i trängande behov av extrainkomster. Vilket tar sig sina speciella, tragikomiska uttryck. När man stillsamt kryper fram med bil genom ett av ymnig trafik igenkorkat Nairobi, kan man rätt som det är bli stoppad av en bister konstapel som förebrående talar om att man har framfört sitt fordon 27 km/h för fort, men att han, av ren medmänsklighet, är beredd att glömma hela saken mot en ringa ersättning av 200 kenyanska shilling, det vill säga: 26 svenska kronor.

Då kan man som rättänkande besökare reagera på ett av två sätt. Antingen ler man och betalar. Eller också tar man strid för en helig princip och tvärnekar. Det senare alternativet innebär arrestering, konfiskerad bil, övernattning i arrestlokal tillsammans med allsköns lokala råskinn, segdragen rättgång som man garanterat förlorar, dryga böter, samt minst lika dryga avgifter för att återfå den konfiskerade bilen. Fast då vet man ju å andra sidan att man har gjort det rätta.

Systemet med mutor är helt enkelt att betrakta som en, relativt mild, form av beskattning. Omkostnader i rörelsen. Det kan jämföras med våra groteska parkeringsböter. Att påstå att trafikantens rättssäkerhet skulle vara mindre i Kenya än i Sverige vore rent rasistiskt. Det intressanta med mutsystemet är till syvende og sist om det fungerar någorlunda tillfredsställande.

Eller som en bekant i Hongkong formulerade saken efter det kinesiska maktövertagandet: Det kvittar väl om jag betalar 100 000 i mutor eller om jag betalar 100 000 i advokat-
arvoden.

9 april 1999
JAN SÖDERQVIST

Ett genombrott i fyrkantsformation

Kipling har reducerats till en imperiets knöfösdiktare. Wilhelm Engström har läst en ny biograf som visar att han var mer komplicerad.

Få skaldar torde ha blivit rov för så motstridiga känslor under sin livstid som Rudyard Kipling. Som uppbumen och passionerad anhängare av det Brittiska Imperiet, i vilket han såg en garanti för ädelmod och fair play, gav han krigets vardag en plats i världslitteraturen. Kiplings stjärna stod i zenit år 1907 då han tilldelades Nobelpriset i litteratur. Men det skulle bara dröja ett decennium innan de spefulla omödena började dugga tätt.

Biografi

Harry Ricketts
The unforgiving minute – a life of Rudyard Kipling
Chatto and Windus, 1999

Virginia Woolf avfärdade honom som oläsbar. Robert Graves medgav att Kipling utstrålade en viss ondskefull attraktionskraft, "särskilt om läsaren höll på att återhämta sig från en influensa." Max Beerbohm lät publicera en nedgörande karikatyr av en dammsamlade Kipling som bar under skriften *På hyllan*. Ett obestridligt tecken på Kiplings nutida försörjning i Lethes strömmar torde vara att hans nästerverk *Djungelboken* avflera generationer skolbarn till skrivits Walt Disney.

Till heders igen

Det är därför en händelse som ser ut som en tanke, nu när orosmolnen åter hopas över Europa, och anklagande röster om nyimperialism höjs på diverse håll, att Kipling börjat komma till heders igen. Han var inte bara en imperiets banerförelse. Han vändades lika mycket över den okontrollerade hybris som ett alltför starkt imperium kunde drabbas av. Framför allt var det inte säkert att de som lyckliggjordes genom att inkorporeras i det brittiska imperiet uppskattade det efter förtjänst. Eller som det heter i ett av hans viktigaste skaldekväden:

*Take up the white man's burden
And reap his old reward
The blame of those ye better
The hate of those ye guard.*

Att Rudyard Kipling var en mångsidig skald vars känslor tycks ha skiftat dramatiskt från en dag till en annan framgår med all önskvärd tydlighet av en nyutkommen biograf om den brittiske litteraturvetaren Harry Ricketts, *The unforgiving minute*. Kiplings författaröriktion gränsar två sinsemellan olika sekler. Han var blott fem år då Charles Dickens avled. Vid 22 års ålder hade han själv börjat höja sig i litterär ära och ryktbarhet och alla förväntade sig att han med tiden skulle fylla tomrummet efter

Den Kipling ingen läser. Mellankrigstidens litterära kottier hade allt att vinna på att missförstå honom.

Dickens. Utan tvekan var Kipling en litterär innovatör av rang. Han var den förste som på allvar introducerade Indien för den brittiska hemmapubliken. Kipling var vidare den förste sedan Chaucer som systematiskt använde sig av talspråk i både prosa och dikt. Han var den förste sedan Shakespeare (i sorgspelet *Henrik V*) som lyft fram den vanlige soldaten – som i folkmun går under namnet Tommy Atkins – och givit honom huvudrollen, väl medveten om att när nationens ödesstund nalkas "är det enkelt folk, de i tredjeklass-kupén, som kommer att rädda oss".

Utan tvekan var Kipling en litterär innovatör av rang. Han var den förste som på allvar introducerade Indien för den brittiska hemmapubliken.

Hur var det möjligt att denne firade litterära gigant, av Henry James kallad "stundens stjärna", på några decennier degraderades till vad Randall Jarrell kallade "den Kipling ingen läser"?

Harry Ricketts anger omvälvningarna som följde på det första världskriget som en viktig förklaring. Mellankrigstidens Europa sökte nya litterära ideal och Kiplings poesi var alltför intimt förknippad med förkriagsimperialismen för att tilltala den krigströtta publiken.

Men Ricketts anför ytterligare två viktiga skäl till att Kipling "glömdes bort". Mellankrigstidens litterära kottier ansåg sig ha allt att vinna på att Kiplings alster missförstods. Anklagelser om att han såg ned på koloniernas urinvånare duggade tätt. Ricketts visar

med pedantisk noggrannhet att dessa påståenden utgör till förfälskning gränsande förnekningar. Kiplings dikter spänner i själva verket över ett brett spektrum av situationer och attityder. I dikten *Gunga-Din* ger den döende soldaten sin infödde *bhisti* (vattenbärare), som offerar livet för att ge honom en sista klunk, den finaste av komplimanger: "Du är en bättre människa än jag, Gunga-din". På samma sätt hyllar skalden de afrikanska krigare som gjorde det omöjliga, nämligen bröt igenom en brittisk fyrkantsformation.

*So 'ere's to you Fuzzy-Wuzzy,
At your 'ome in the Soudan
You're a poor benighted 'eathen
But a first class fightin' man.
An' 'ere's to you Fuzzy-Wuzzy,
With your 'ayrick 'ead of 'air
You big black boundin' beggar –
For you broke a British square.*

Ett än viktigare skäl för det offentliga Storbritannien att Kipling bort Kipling var att han liksom Winston Churchill aldrig upphörde att varna för det framväxande revanschugna Nazityskland. I detta avseende uppvisade han en nästan profetisk klarhet. Mot slutet av sin levnad fasade han för att se den tyska hydran återigen kasta sig över ett försvars-löst Europa. Det blev dock hans lott att sluta ögonen för sista gången redan 1936. Hitler hade då drömt till makten men det skulle dröja ännu två år innan Tjeckoslovakiet och Österrike med Frankrikes och Englands goda minne inkorporerades i det tredje riket.

WILHELM ENGSTRÖM

Simma lugnt?

Varannan grundskoleelev kan inte simma 200 meter konstaterar Svenska Livräddningssällskapet.

Mediävinkel

Nyheten slogs upp, om än inte stort. Skälet angavs också: Kommunerna har inte råd att driva simskolor. Men som alltid handlar det om prioriteringar.

Även gymnastiken har slaktats. Indoktrineringen breder ut sig på de fysiska färdigheternas bekostnad. Frågan är vad som är viktigast: Att pojkar och flickor lär sig simma, snickra och sy eller att de dag ut och dag in får höra att det är fullt att mobba.

KLAS HELMUT FASAN

M. Zadigs Oral

Nutidens lämpligaste medel för tandernas, munnsens och hudens vård.
M. Zadigs Oral-Tandpasta.
M. Zadigs Oral-Tandpulver.
M. Zadigs Oral för härets vård.
M. Zadigs Oral-Tvål antiseptiskt, valgorande för huden.
M. Zadigs Oral-Crème mot spruckna händer, läppar etc.
fås öfverallt.